

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
“ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ
ІНСТИТУТ”

Кафедра політичної історії

***УКРАЇНА І НТУ «ХПІ» У ВИМІРАХ ІСТОРИЇ ТА
СУЧАСНОСТІ***

Лекція до Дня знань

Методична розробка

Харків – 2013

Україна і НТУ «ХП» у вимірах історії та сучасності. Лекція до дня знань.

Методична розробка.

О.Г.Романовський, В.І.Ніколаєнко, С.С. Арбузова, І.В.Дворкін, Я.В.Мотенко,
Л.П.Савченко. – Харків. – НТУ “ХП”. 2013. – 35 с.

Урочистий початок нового навчального року – Свято знань – має в НТУ «ХП» свої давні традиції. Вони покликані насамперед ознайомити молодь з історією та перспективами розвитку університету, спонукати до наполегливого оволодіння знаннями, всебічного особистісного зростання.

День знань 2013/2014 навчального року позначений низкою знаменних подій, що мають значний виховний потенціал.

24 серпня Україна відзначала 22-гу річницю своєї незалежності, що є доброю нагодою не тільки фахівцям, а і широкому загалу оцінити пройдений шлях, зрозуміти перспективи її розвитку.

Важливою подією суспільно-культурного життя стало святкування 1025 річниці Хрещення Русі. Розвиток православної церкви як і інших релігійних організацій, відкриває перспективи зростання їх ролі у моральному вихованні молоді, формуванні толерантного і демократичного громадянського суспільства.

Глибоку вдячність ветеранам Великої Вітчизняної війни, єдність поколінь та потужний морально-патріотичний виховний вплив виявило урочисте відзначення 23 серпня 2013 р. 70-річчя визволення Харкова від гітлерівських загарбників.

Надання допомоги викладачам у підготовці лекцій, присвячених початку нового навчального року, є метою даної методичної розробки.

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА ЗДОБУТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Історія державотворення на землях сучасної України має багатовікову традицію. Державні утворення з'явилися тут задовго до виникнення слов'янських племен. Першим таким утворенням вважається об'єднання кіммерійських племен, яке займало величезну територію від Дністра до Дону, частину північного Криму, Таманський і Керченський півострови. Це був перший народ з тих, що мешкали на терені України, чиє власне ім'я дійшло до нас. Про кіммерійців згадував в "Одесеї" Гомер, писав у своїй "Історії" Геродот. У VII

столітті до нашої ери Кіммерія розпалася під натиском скіфів, які створили власну державу. Змінюючи одна одну, інколи існуючи паралельно в часі, держави кіммерійців, таврів, сарматів, готів, грецькі міста-держави Північного Причорномор'я започаткували на наших землях державну традицію. Більшість дослідників вважає, що жоден з цих народів не є прямим етнічним предком українців. Однак, як правило, визначаються певні їх впливи на становлення державності, господарства і культури слов'ян.

Початки власне українського державотворення відносять до часів Київської Русі. Ця держава виникла у другій половині IX століття і в період свого розквіту була найбільшою і наймогутнішою в Східній Європі. Дискусії про те, кому із східнослов'янських народів належить спадщина Київської Русі, продовжуються і нині. Інколи ці дискусії виходять за межі розумного. Безперечним є те, що в давньоруській державі лежать початки кожного з трьох східнослов'янських (українського, російського, білоруського) народів, а розпад Русі в XII столітті остаточно розділив їх існування як окремих етносів.

В період феодальної роздробленості найбільш сильним і дієздатним було Галицько-Волинське князівство, яке продовжило традиції київської державності. Відомий український історик С.Томашівський взагалі вважав Галицько-Волинське князівство першою власне українською державою, оскільки в Київській Русі був наявним значний чужорідний елемент.

Етнічна належність наступної форми української державності – козацької, вже не викликає таких суперечок. Перші згадки про українських козаків відносяться до кінця XV століття. Схожі групи вільного озброєного населення існували і в інших країнах – донські, яїцькі козаки в Росії, граничари в Хорватії, тощо. Але тільки в Україні люди такого стану спромоглися створити власну державу. На початку XVII століття ця своєрідна верства населення в Речі Посполитій вже усвідомила себе як головного захисника православної церкви і української культури. Велике повстання середини XVII століття під проводом Богдана Хмельницького, яке виросло в справжню національну революцію, призвело до утворення козацької держави, керованої гетьманом. І хоча більшу частину відведеного їй часу ця держава перебувала в іноземній

залежності, її політичний, соціальний лад значно відрізнявся від устрою сусідніх держав і був абсолютно самобутнім. Виборність керівних посад, полково-сотенний адміністративно-територіальний устрій, своєрідне звичаєве козацьке право і судочинство та інші особливості були притаманні козацькій державі.

Гетьманщина була не єдиним осередком козацької державності на українських землях. Автономний козацький устрій існував також на Запорізькій Січі, звідки власне й беруть початок витoki козацьких традицій, і на Слобідській Україні. З огляду на значення місцевої історії принципово важливо згадати про слобідські козацькі полки.

Термін “слобода” походив від слова “свобода”. “Свободи” або пільги надавались переселенцям, які приходили на малозаселені в результаті постійних набігів татар землі так званого “Дикого поля”. Населені пункти, котрі вони заснували, стали зватися слободами.

Активне заселення земель Слобожанщини розгортається з середини XVII ст., з часів Визвольної війни під проводом Б.Хмельницького. Абсолютна більшість переселенців була українцями. Приходячи на ці землі, вони приносили з собою і козацькі традиції. Поступово тут виникли п'ять козацьких полків: Сумський, Охтирський, Харківський, Ізюмський та Острогозький. Кожен з цих полків був одночасно і військовою козацькою частиною, і територіальною округою.

Слобідські полки не підпорядковувались гетьманам. На відміну від Гетьманщини тут не було єдиного козацького керівника. Слобідські полки, як і Гетьманська держава, користувались автономією в складі Російської держави, однак ця автономія була більш обмеженою. Царські воєводи постійно втручалися у внутрішні справи слобідських полків. Самоврядування слобідських полків була ліквідована за наказом російської імператриці Катерини II у 1765 році. За рік до цього скасували посаду гетьмана. А у 1775 році був зруйнований останній осередок козацьких вольностей – Запорозька Січ.

Ліквідація козацької автономії спричинила на кінець XVIII століття занепад українського національного життя. Однак у XIX столітті відбувається відродження української національної ідеї і національного руху.

Доречним буде підкреслити, що цей процес не був якимось особливим і відокремленим від європейської дійсності явищем. Схожі процеси національного відродження розгортаються в цей час у багатьох народів Центральної та Східної Європи. Загальновизнана схема розвитку національних рухів у цьому регіоні, запропонована чеським істориком Мирославом Грохом, виявляється в цілому придатною і для опису еволюції українського руху.

В Україні національний рух, як і в інших країнах, послідовно проходить у своєму розвитку три стадії: у фазі пробудження виникає інтерес відносно невеликої групи національної інтелігенції до мови, історії та фольклору свого етносу; у фазі агітації ідеї боротьби за національне відродження розповсюджуються зусиллями інтелігенції в широких верствах населення; нарешті, у фазі масового руху значна частина суспільства під впливом цих ідей мобілізується на боротьбу спочатку за автономію, а потім і за незалежність.

У XIX – на початку XX століття цей рух уособлювали такі яскраві і масштабні особистості як Тарас Шевченко, Микола Костомаров, Михайло Драгоманов, Іван Франко, Михайло Грушевський та багато інших. На рубежі XIX – XX століть значний внесок у розвиток українського національного руху зробили і студенти нашого вузу. Серед них варто в першу чергу згадати видатного письменника, мистецтвознавця і громадського діяча Гната Хоткевича.

Тривалий час провідною ідеєю вітчизняного національно-політичного руху було досягнення Україною автономії у складі великої федеративної держави. Лише у 1918 році на перший план вийшла ідея самостійності.

Вважається, що початок її публічному розповсюдженню поклали праці Юліана Бачинського “Україна irredenta” (рік написання 1893, видання у повному обсязі – 1895) і Миколи Міхновського “Самостійна Україна” (1900 р.). Серед перших самостійників були студенти Харківського технологічного інституту Лев Мацієвич, Олександр Коваленко та Юрій

Коллард. Вони відіграли важливу роль у створенні і діяльності Революційної української партії (РУП). Заснована 1899 року у Харкові, ця організація стала першою в Російській імперії українською політичною партією.

Стадія масового національного руху для України розпочалась у 1917 році. Революція дала українському народу черговий шанс на створення власної державності. Першою очолила цей процес Українська Центральна Рада. Спочатку її метою було досягнення широкої національно-територіальної автономії України у складі Федеративної Російської держави. Однак стрімкий розвиток подій, і насамперед воєнні дії, що їх розгорнула Радянська Росія проти Центральної Ради, примусили її в січні 1918 року прийняти свій IV Універсал, який проголошував незалежність Української Народної Республіки.

У квітні 1918 року в результаті державного перевороту Центральна Рада припинила своє існування і до влади прийшов Павло Скоропадський. Його було проголошено гетьманом, а Україну – гетьманською державою. Ця держава проіснувала сім з половиною місяців. Коли поразка Німеччини та Австро-Угорщини у світовій війні позбавила П.Скоропадського їх підтримки, він був змушений зректись гетьманства і покинути Україну.

Після повалення режиму Скоропадського було відновлено УНР. Однак основним керівним органом держави стає не Центральна Рада, а Директорія, котра очолила антигетьманське повстання. Першим її головою був Володимир Винниченко, але невдовзі керівництво Директорією перебрав на себе Симон Петлюра. У цей же час, по закінченню світової війни на західних землях України, які до того перебували у складі Австро-Угорщини утворюється Західно-Українська Народна Республіка.

Ці держави проіснували недовго. Через те, підсумовуючи результати національної революції 1917-1920 років, як правило констатують її поразку і перелічують причини такого фіналу. Але варто згадати, що означені державні утворення були дуже різними і відповідно помилки вони робили теж різні. Серед українських самостійників були республіканці, монархісти, прихильники радянського устрою. Між національними силами різної політичної орієнтації точилась жорстока боротьба. Центральну Раду шляхом

перевороту ліквідував П.Скоропадський, гетьманський режим упав під тиском іншого самостійницького режиму – Директорії УНР, комуністи – самостійники боролися як проти гетьмана, так і проти Директорії. Тому мабуть головною і спільною помилкою усіх національних сил було те, що представники різних течій національного руху не захотіли знайти компромісу в соціальних питаннях заради реалізації загальнонаціонального інтересу, заради створення власної держави.

Разом з тим, на нашу думку, не варто розглядати результат визвольних змагань в 1917-1920 роках як суцільну поразку українського руху. Адже до 1917 року українці не мали не тільки державності, а й взагалі будь-якого національного самоврядування, українська культура зазнавала утисків і переслідувань. У 1920-х – частково 30-х роках проводилась радянська українізація, котрої напевне не було б без революції 1917-1920 рр. Після 1920 року українці отримали нехай і формальну, квазінаціональну, але все ж таки державність у вигляді Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР, з 1936 року УРСР). За радянських часів відбулось об'єднання в межах однієї держави абсолютної більшості українських етнічних земель.

Серпень 1991 року став ключовим пунктом в історії розпаду СРСР і здобуття Україною незалежності. Дії організаторів Державного комітету з надзвичайного стану (ДКНС) були спрямовані проти суверенітету національних республік і на реставрацію доперестройкових порядків. Провал ДКНС був стрімким, причини неспроможності його організаторів здійснити намічену програму – тема, до якої ще будуть повертатись історики. Важливо підкреслити одну безумовну обставину. “У централізованій державі опір був би марним” – ця теза І.Р.Юхновського – важливий ключ до пояснення того, що трапилось у серпні 1991 року.

24 серпня 1991 р. відбулася позачергова сесія Верховної Ради України. Найважливішим її результатом стало прийняття Акту проголошення незалежності України.

Остаточо набути чинності цей Акт мав після його затвердження всеукраїнським референдумом, призначеним на 1 грудня 1991 року. Разом з

тим, супровідна Акту постанова Верховної Ради визначала, що вже з 24 серпня на території України діють тільки її Конституція і закони, постанови і розпорядження українських органів влади.

Швидкість прийняття парламентом рішення, проти якого донедавна виступала більшість депутатів, відображала різку зміну політичних умов. Спроба запровадження надзвичайного стану продемонструвала небезпеку, яку ніс у собі центр республікам, що проголосили суверенітет, але не мали повноцінних інститутів його захисту (армії, власної фінансової системи, міжнародного визнання та ін.). Створення комплексу цих інститутів можливе лише в незалежній державі.

Ще одна обставина, яка, на наш погляд, прискорила прийняття означеного рішення, полягала в докорінній зміні ролі Росії в Союзі РСР. За розміром території, кількістю населення, іншими показниками Росія (РРФСР) переважала усі інші союзні республіки разом узяті. Союзний центр урівноважував Росію як частину федерації, створюючи певний національно-державний баланс. Провал центральних структур у серпні 1991 року вперше в історії СРСР призвів до ситуації, коли російське керівництво стало самостійно розпоряджатися величезним потенціалом Росії.

Проблему асиметричності СРСР, яка постала в цей час об'єктивно, ускладнювали дії російського керівництва, котре відчувши себе господарем становища, який має право й силу диктувати свої умови іншим республікам, намагалося заступити собою союзний центр. Так, наприклад, було заявлено, що провідні посади в майбутньому союзному центрі мають зайняти представники Російської Федерації.

Першою реакцією на Акт проголошення незалежності України з боку Росії стала заява прес-секретаря Президента Російської Федерації Павла Воцанова про можливий перегляд кордонів між Росією і сусідніми республіками в разі їх виходу з Союзу.

У відносинах Росії з Україною і Казахстаном виникла гостра криза. Перший же крок на шляху територіальних претензій виявив можливість таких катастрофічних наслідків, що російському керівництву довелося відступати

назад. Були організовані термінові контакти з Києвом і Алма-Атою, заяву президенської прес-служби дезавуювали.

1 грудня 1991 року відбувся референдум, на якому громадяни України мали відповісти, чи підтверджують вони Акт проголошення незалежності України. Спочатку можливий результат далеко не був очевидним. Левко Лук'яненко, В'ячеслав Чорновіл та інші прибічники незалежності, побоюючись за результат референдуму на сході і півдні України, у перші дні вересня навіть закликали відмінити його.

Однак результат був переконливим. 84,18% громадян, занесених до списків голосування, взяли в ньому участь. 90,32% від них підтвердили Акт проголошення незалежності. В усіх без винятку областях і в Кримській автономній республіці позитивну відповідь на запитання референдуму дали більшість громадян, що прийшли 1 грудня на дільниці. Поява нової незалежної держави стала незаперечним фактом.

ДВАДЦЯТЬ ДВА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: ЗДОБУТКИ ТА ПРОБЛЕМИ

Навіть короткий огляд історії української державницької ідеї і державотворчого процесу свідчить про закономірний характер головної для нас події 1991 р. – досягнення Україною незалежності. В її підґрунті лежить тисячолітня державотворча традиція. Це реалізація давньої мети багатьох поколінь кращих представників українського народу. Сприятливі зовнішні обставини дали можливість українському суспільству наприкінці ХХ століття розкрити свій державницький потенціал і здійснити цю мету.

Для викладача, який проводить лекцію або бесіду з нагоди 22-ої річниці незалежності України, сюжет про сучасну Україну об'єктивно є найбільш складним.

По-перше, наукова оцінка історичного явища потребує врахування поряд з попереднім і наступного його стану. К. Ясперс наголошував, що відносна завершеність образу минулого досягається лише в зіставленні його з майбутнім яке вже відбулося. Цієї потрібної для вичерпної оцінки сучасних

подій історичної дистанції ще немає. По-друге, 1991 рік викликав у суспільстві велику, багато в чому надмірну хвилю сподівань.

Те, як саме викладач буде оцінювати сучасний стан українського суспільства, досягнення і слабкості нашої держави, значною мірою залежить від його громадянського сумління. Однак є обставини, які, на нашу думку, в будь-якому випадку мають знайти своє відображення на заняттях.

Викладач має показати, що минулі роки були часом активного державного будівництва, становлення України як незалежної, самостійної держави. Аналізуючи основні здобутки нашої країни доби незалежності, пропонується зупинитися на наступних аспектах: міжнародне визнання української держави; формування основних атрибутів державності та державних інституцій; конституційний процес та Конституція України 1996 р.; Україна на міжнародній арені; економічний розвиток; освіта та спорт сучасної України.

Для становлення будь-якої держави принципове значення має міжнародне визнання. Вже на другий день після грудневого референдуму 1991 р. про визнання нової держави оголосили Канада і Польща, 3 грудня – Угорщина, 4 грудня – Латвія і Литва. 5 грудня це зробили відразу п'ять країн – Аргентина, Болгарія, Болівія, Росія і Хорватія. Протягом грудня 1991 р. незалежну Україну визнали 64 держави. Наприкінці 1992 р. Україну як незалежну державу визнали вже понад 130 країн. На сьогодні її визнали всі країни-члени ООН.

Паралельно активно йшло формування державних інституцій, затвердження символіки нової європейської держави. Так, протягом січня-лютого 1992 р. Верховною Радою України офіційно було затверджено музику державного гімну – «Ще не вмерла Україна» (15 січня), національний жовто-блакитний прапор (28 січня) та малий герб – тризуб (19 лютого). Також 10 січня 1992 р. було введено власну тимчасову грошову одиницю – купоно-карбованець.

Надалі відбувалося активне державне будівництво, створення правової основи молодій Українській державі. Так, 25 березня 1992 р. Верховна Рада

прийняла Закон “Про загальний військовий обов’язок і військову службу”; 18 листопада 1993 р. – “Про вибори народних депутатів України”; 22 грудня 1993 р. – “Про міжнародні договори України”; 21 січня 1994 р. – “Про державну таємницю”; 4 лютого 1994 р. – “Про правовий статус іноземців”; “Про депутатів місцевих Рад народних депутатів” тощо.

Протягом перших років незалежності мирним шляхом, з дотриманням демократичних процедур, державі вдалося пригасити деякі найбільш гострі вияви сепаратизму. Так, 17 березня 1995 р. було прийнято Закон України "Про Автономну Республіку Крим", який зупинив усі спроби поширення сепаратизму, скасовував посаду президента республіки та дію актів, які суперечили Конституції України.

Важливим здобутком України як демократичної держави стало створення необхідних правових та організаційних умов для проведення виборів Президента України, а також до парламенту та місцевих рад. Починаючи з 1994 р., в Україні регулярно відбуваються прямі вільні демократичні вибори Президента (1994, 1999, 2004, 2010), народних депутатів до Верховної Ради (1994, 1998, 2002, 2006, 2007, 2012), депутатів місцевих рад.

Найважливішим здобутком законодавчого процесу стало прийняття Конституції України. Ще в червні 1991 р. Верховна Рада УРСР затвердила концептуальні положення майбутньої Конституції. Концепція виходила з принципів проголошених Декларацією про державний суверенітет. Створена парламентом Конституційна комісія почала роботу над текстом Основного закону. Чинною залишалась конституція УРСР 1978 р., до якої було внесено понад дві сотні поправок.

Після парламентських і президентських виборів 1994 року було створено нову Конституційну комісію, в якій порівну були представлені законодавча і президентська влади. Її очолили співголови з однаковими повноваженнями – Президент Л. Кучма і голова Верховної Ради О. Мороз. Проте остаточного компромісного варіанту вдалося досягти лише через декілька років. Конституцію України було підтримано необхідною кількістю голосів на засіданні Верховної Ради, яке тривало 27-28 червня 1996 р. Ця подія мала

величезне значення для становлення, як ідеться у ст. 1. Конституції України "суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави".

В Конституції наголошується, що єдиним джерелом влади є народ, який здійснює владу як безпосередньо, так і через органи державної влади. Народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдуми та інші форми безпосередньої демократії. Незалежність судової гілки влади гарантується Конституцією. Згідно з Конституцією Україна є президентсько-парламентською республікою. Сутність правової держави, як це проголошено в Конституції, означає що в державі повинен діяти принцип верховенства права. Конституція має найвищу силу. Її положення є правовими нормами прямої дії. Соціальність держави означає, що людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканість, безпека, визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Говорячи про здобутки України в економічній сфері слід зазначити, що незважаючи на надзвичайно великі труднощі, пов'язані із переходом від командної до ринкової економіки, розвиток української економіки демонструє позитивні тенденції. Одним з перших успіхів було досягнення після запровадження у 1996 р. гривні відносної фінансової стабільності. Починаючи з 2000 р. зафіксовано деяке зростання національної економіки, майже щорічно відбувається приріст валового національного продукту, покращується фінансування соціальних програм.

Світова фінансова та економічна криза 2008 р. значно загальмувала економічне зростання України. Проте вже у 2010 р. ВВП країни зріс у порівнянні з попереднім на 4.2%. Такий показник як ВВП на душу населення у 2012 р. в Україні складав близько 7.4 тис. доларів США (згідно з даними Міжнародного валютного фонду).

Із здобуттям незалежності, наша держав проводить активну зовнішню політику.

За перші роки незалежності Україна спромоглася розв'язати декілька гострих проблем у відносинах з оточуючими її країнами. Важливим кроком до

стабілізації відносин із Росією можна вважати підписання 31 травня 1997 р. Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Росією і Україною, яким вирішувалась проблема розподілу Чорноморського флоту, а також ще раз підтверджувалась непорушність існуючих кордонів. Після підписання у червні 1997 р. повномасштабного договору з Румунією було вичерпано проблему територіальних претензій до України з боку сусідніх держав.

Україна проводить активну багатосторонню політику в рамках міжнародних організацій. Вона є країною-засновницею Організації об'єднаних націй (ООН) - найбільшої міжнародної організації, яка існує з 1945 р. Після проголошення незалежності Україна бере активну участь у діяльності ООН, а також інших міжнародних організацій. Серед них ЮНЕСКО, ОБСЄ (Організація з безпеки і співробітництва в Європі), Рада Європи, СНД (Співдружність незалежних держав), СОТ (Світова організація торгівлі). Крім того, Україна активно співпрацює в економічній та політичній сфері з окремими країнами СНД, Євросоюзом, країнами Америки, Азії, Африки.

Важливим для нашої країни здобутком стала співпраця з США у космічній сфері. Її наслідком став політ першого космонавта незалежної України Леоніда Каденюка в космос на човні "Колумбія" – 19 листопада – 5 грудня 1997 р.

Окремо варто назвати Візит Папи Римського Івана Павла II (Кароля Войтили) в Україну – 23–27 червня 2001 р.

У листопаді 1994 р. Верховна Рада України ухвалила рішення про приєднання нашої країни до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї за умови надання гарантій безпеки з боку ядерних держав. Цей крок дав Україні можливість зміцнити відносини зі світовим співтовариством. Наступного, 1995 р. вона стало повноправним членом Ради Європи. Надзвичайно важливою подією для України стало приєднання до СОТ у травні 2008 р.

Активною є участь українських збройних сил у миротворчих місіях. Починаючи з 1992 р., близько 33 тисяч військовослужбовців збройних сил України взяли участь у міжнародних миротворчих операціях. Сьогодні

українські миротворці перебувають у Демократичній Республіці Конго, Ліберії та Кот-д'Івуарі.

Головним напрямом сучасної зовнішньої політики України є, як наголошує Президент України Віктор Янукович, її інтеграція до Європейського Союзу. Зокрема у своєму інтерв'ю, із нагоди 20-річчя української незалежності, журналу „The Wall Street Journal” він зазначив: „Україна пододала довгий шлях, звільняючись від залишків радянського багажу, і я планую вести країну далі. Моя мета – забезпечити Україні гідне місце серед членів Європейського Союзу.

Я вірю, що майбутнє України – в Європі. Хоча наш історичний зв'язок з Росією і надалі відіграватиме значну роль, ключ до процвітання нашого народу та розвитку наших природних і людських ресурсів – у глибокій, більш досконалій інтеграції в європейські та західні структури...

Я сподіваюся, що у наступні 10 років нашої незалежності ми станемо свідками того, як Україна знову об'єднається зі своєю європейською родиною. Ми не можемо досягти цієї мети самотійно, тому закликаємо наших європейських друзів підтримати наші зусилля. Наше майбутнє залежить від зміцнення зв'язків з ЄС, і сподіваюся, це, врешті-решт, приведе нашу країну до повноправного членства в ЄС.”

Ще у 1994 р. було підписано Угоду про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами та Україною. У 2007 році розпочалась підготовка до підписання планової Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Підписання угоди може відбутися вже цього року – на 3-му саміті Східного партнерства у Вільнюсі 28-29 листопада 2013 року. У цьогорічному Виступі Президента на урочистому зібранні з нагоди Дня Незалежності В. Янукович підкреслив, що для України асоціація з Європейським Союзом має стати важливим стимулом для подальшого формування сучасної європейської держави.

Значними є здобутки України у спортивних змаганнях на міжнародному рівні. Вперше, як окрема держава, Україна була представлена на зимових Олімпійських іграх у Ліллекхаммері, на яких першу золоту олімпійську медаль

для незалежної України здобула фігуристка Оксана Баюл. На літніх Олімпійських іграх 1996 р. в Атланті українська збірна здобула 9 золотих медалей та потрапила в десятку провідних спортивних країн.

Відомими на весь світ є українські боксери-професіонали Володимир та Віталій Клички.

Найбільшим здобутком українського футболу за роки незалежності стала перемога донецького «Шахтаря» в Кубку УЄФА у 2009 р.

У 2012 році в Україні та Польщі відбувся Чемпіонат Європи з футболу UEFA EURO 2012, який став першим подібним турніром, проведеним в країнах Східної Європи. Ігри чемпіонату приймали чотири українські міста – Донецьк, Київ, Львів та Харків. У столиці України відбувся фінальний матч турніру. Під час Євро 2012 Україну відвідали близько 1,8 млн. іноземних гостей.

Лектору варто звернути увагу на те, що видатною подією в житті нашого міста стало святкування 23 серпня 2013 року 70-ої річниці визволення Харкова від нацистських загарбників. Окупація міста тривала з 24 жовтня 1941 до 23 серпня 1943 рр. (на деякий час – у лютому-березні 1943 р. Харків було звільнено радянськими військами).

В урочистих заходах з нагоди визволення міста взяв участь Президент України Віктор Янукович, який під час свого виступу на Площі Свободи зазначив: «Харків'яни відродили своє місто з попелу. Харків став одним з найкрасивіших міст України. Багато вихідців з Харкова збагатили науку, культуру і промисловість країни. Фундамент для розвитку міста було закладено нашими ветеранами. Наш синівський обов'язок – піклуватися про них, пам'ятати про них і передавати цю пам'ять нашим дітям».

Проголошення в серпні 1991р. України як незалежної держави стало початком складного і багатогранного процесу політичних і соціально-економічних перетворень. Насамперед наприкінці ХХ – на поч. ХХІ ст., в Україні відбулися кардинальні зміни в суспільній ідеології. На зміну цінностям успадкованим від радянської системи (колективізм, соціальний патронат держави в обмін на беззаперечну лояльність з боку громадян, однопартійність,

державна власність на засоби виробництва) прийшли інші: індивідуалізм, політичний плюралізм, приватна власність і свобода підприємництва. Однак стрибкоподібний характер соціальних перетворень, їхня багатофакторність залишали для соціуму надто мало часу для вироблення цілісної концепції розбудови власної держави.

Як наслідок, значна частина населення України опинившись в умовах кризи колишньої радянської ідеології та надзвичайно мінливої економічної ситуації була змушена сконцентрувати всі зусилля на проблемі виживання, відмовившись, таким чином від критичного усвідомлення оточуючої політичної реальності. Натомість відбулася примітивізація її образу: всі складні процеси суспільного буття пересічним громадянином України зводилися до простих моделей де «демократи» протистоять «червоним», існує або східний або західний вектор геополітичної орієнтації країни і постійно фігурує фантом «ймовірного стратегічного ворога».

Політична еліта українського суспільства стала віддзеркаленням його визначальної риси – атомізації, тобто визнання пріоритету індивідуальних інтересів над колективними. Протягом 1990 – х, початку 2000 – х рр., у політичній сфері України особисті і групові амбіції домінували над спробами узгодження зусиль для захисту загальнодержавних інтересів. Зростала кількість політичних партій. Якщо у 1992 р. в Україні нараховувалося 6 політичних партій, то в 1996 їх було вже 40. У 2001 році в Україні спостерігався своєрідний рекорд – офіційно було зареєстровано 127 політичних партій. Проте у своїх лавах загалом вони об'єднували лише 500 тис. осіб, а отже жодна з цих сил не могла претендувати на статус загальнонаціональної.

Змагання за першість між гравцями на політичній арені часто заважало оперативно вирішувати нагальні питання. Зокрема, навіть на рівні узгодження принципових понять державної ідеології. Так, наприклад, вірш П. Чубинського «Ще не вмерли України, ні слава, ні воля» було затверджено Верховною Радою в якості тексту національного гімну лише 6 березня 2003 р. Дискусії

щодо того яким має бути великий герб України і чи потрібний він взагалі серед вітчизняних політиків тривають і досі.

Брак внутрішньої єдності і досвіду керівництва поза межами командно – адміністративної системи провокував вітчизняну політичну еліту у боротьбі за владу діяти за методом «мета виправдовує засоби». Зокрема, на практиці це знайшло втілення у «війні компроматів». Сенсаційні аудіозаписи колишнього офіцера служби охорони Президента М. Мельниченка спровокували в Україні політичну кризу 2000 – 2001 рр. знаковими подіями якої стала відставка міністра внутрішніх справ Ю. Кравченка, голови Служби безпеки України Л.Деркача та масові заворушення у Києві 9 березня 2001 р. Ще більш масштабна політична криза охопила Україну в 2004 – 2005 рр. коли під час чергових виборів Президента внаслідок інформаційної війни розгорнутої кандидатами, Верховний суд зобов'язав Центральну виборчу комісію організувати повторне голосування по виборам Президента України.

Не вдалося вітчизняним державотворцям уникнути ускладнень і міжнародного характеру. Так, зокрема, у 2001 – 2003 рр. урядом США на адресу вищого українського політичного керівництва неодноразово висувалися звинувачення в торгівлі стратегічною сировиною, зброєю і засобами зв'язку поза санкціями ООН, корупції, порушенні авторських прав, відсутності в країні демократичних свобод і т.д. Певне напруження в українсько – польських відносинах викликала заява Сенату Польщі від 20 червня 2013 р. з приводу 70 – річчя Волинської трагедії. Антипольська боротьба ОУН – УПА в 1943 році, на думку польських сенаторів, мала організований і масовий характер та супроводжувалась жорстокістю – "етнічною чисткою з ознаками геноциду". Викликають занепокоєння дії Митної служби Російської Федерації, яка з огляду на те, що Україна не є членом Митного союзу (форми торговельно – економічної інтеграції Росії, Білорусії і Казахстану) 14 серпня 2013 р. внесла до переліку «ризикових» усіх українських імпортерів, що ставить під загрозу український експорт до Росії .

Перехід вітчизняного господарства до ринкової економіки відбувається дуже складно. Говорячи про це, необхідно зазначити, що пояснюється це як

об'єктивними обставинами, так і прорахунками українського керівництва в економічній політиці.

Насамперед, існували труднощі переходу від директивної до ринкової економіки, через які пройшли всі посткомуністичні країни. Міністерства і відомства СРСР розпоряджались 95% усієї власності, розташованої в Україні. Ліквідація загальносоюзної управлінської вертикалі, установ та організацій, які здійснювали матеріально-технічне постачання, організовували збут продукції, турбувались про технічний стан підприємств і виділяли капіталовкладення, докорінно змінила ситуацію на виробництві. Підприємства не вміли працювати в умовах ринку, а тому скорочували масштаби виробництва або взагалі зупинялись. Як наслідок безперервне падіння обсягу ВВП в Україні тривало з 1991 по 1999 р. Серед 15 держав – колишніх республік Радянського Союзу Україна опинилася на передостанньому місці за масштабами спаду промислового виробництва. Позаду залишилася лише Вірменія.

Величезною проблемою була і значною мірою залишається структурна перебудова промисловості. Адже радянська промисловість була зорієнтована не на задоволення потреб людини, а на випуск продукції, прямо або опосередковано пов'язаної з воєнно-промисловим комплексом. На території України було розміщено 30% ВПК колишнього СРСР, 80% машинобудівних підприємств республіки було підключено до виробництва зброї. До того ж вже за радянських часів потужності багатьох провідних галузей вітчизняної промисловості катастрофічно застаріли. Передусім це стосувалося вугледобувної і металургійної промисловості, де на багатьох підприємствах використовувалася техніка ще 1930 – 1940-х рр. ХХ ст. Це призводило до випуску продукції низької якості, перевитрат сировини і палива, різкого погіршення екологічної ситуації.

Болісним став розрив традиційних господарських зв'язків. Промисловість України за радянських часів виробляла не більше 20% кінцевого продукту. Основну частину її товарної продукції становили напівфабрикати, комплектуючі вироби, призначені для продовження виробничого процесу в інших республіках. Створити повноцінний замінник

колишнім зв'язкам, переорієнтувавши українську економіку на Захід, не вдалося. На тому ринку більшість українських товарів виявилась неконкурентноспроможними. Падіння виробництва в Україні у 1991–1993 рр. не менш ніж на третину було зумовлено саме скороченням зв'язків з колишніми союзними республіками.

Перехід до ринкового господарства зробив неминучою ліквідацію цінових диспропорцій. Одна з найбільш суттєвих відмінностей зі світовими цінами спостерігалась у паливному комплексі, де нафта і газ продавались за цінами нижчими від світових у десятки разів. Такий стан речей призвів до цілковитої нерозвиненості енергозберігаючих технологій. Після того, як Україна стала платити Росії й Туркменістану реальну ціну за нафту і газ, питома вага витрат на енергоносії у продукції, яку вона виробляла, стрімко зросла. Це спричинило підвищення сукупних витрат виробництва і відповідне зменшення маси обчисленого національного доходу. Таким чином, саме нестача енергоносіїв, за вкрай неекономного їх використання стала найболючішою проблемою української економіки.

Тривалий час замість реальних економічних реформ відбувалось лише пристосування цілком залежної від державного бюджету вітчизняної економіки до ринкового господарства інших країн. Ця обставина, як і неодноразове невиправдане адміністративне втручання в економіку сприяли прогресуючому занепаду народного господарства.

Пошук державою прибутків часто призводив до посилення немотивованого податкового тиску на тих, хто господарює найбільш ефективно. На початку 1990-х рр. в Україні податки становили від 40 до 90% прибутків населення. Такий тиск примушував багатьох підприємців приховувати масштаби своєї діяльності. У результаті питома вага «тіньової економіки» на кінець 1990-х років сягнула за половину валового внутрішнього продукту.

Слід відзначити, що на час набуття незалежності Україна не мала зовнішнього боргу, оскільки всі міжнародні зобов'язання СРСР після його розпаду взяла на себе Російська федерація взамін на визнання себе на

міжнародній арені правонаступницею Радянського Союзу. Однак, баланс міжнародних інвестицій в Україну через абсолютне переважання бюджетно – кредитних форм над прямими інвестиціями приватного зарубіжного капіталу не сприяв позитивним тенденціям у розвитку економіки України. Кредити, що надаються урядами США та інших розвинутих країн, міжнародними організаціями – Міжнародним валютним фондом, Європейським банком реконструкції й розвитку, допомагають звести кінці з кінцями в доходах і витратах держави. Але розподілом кредитів розпоряджаються, як правило не підприємці, а чиновники. Значна частина державних кредитів просто «проїдається», не сприяючи зростанню виробництва, або витрачається для розрахунку за імпортом енергоносіїв. Вже на 1999 р. зовнішній борг України перевищив 12 млрд. дол. США. Лише за 9 місяців 1998 р. на обслуговування й погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргу було затрачено майже 10 млрд. грн., тобто 95 % усіх доходів держбюджету. Отже, зовнішня заборгованість України відсуває розв'язання нагальних економічних проблем на майбутнє.

Приватні іноземні інвестиції, які могли б стати «інноваційним двигуном» для української економіки, засобом підвищення рівня продуктивності, надходили в незрівнянно менших розмірах. Деякі іноземні фірми, розпочавши діяльність в Україні, невдовзі змушені були її згорнути. Однією з найважливіших причин цього є високий рівень корумпованості у вітчизняних органах влади.

Величезні кошти довгий час поглинав неефективний колгоспно-радгоспний аграрний сектор економіки. Його економічне і соціальне реформування просувається дуже важко. Фермерське господарство зустрічає багато перешкод. Разом з тим, хоча і з затримкою, проведено роздержавлення і паювання землі – створюються умови для формування її реального власника. Однак, показники продуктивності праці українських аграріїв порівняно з розвиненими країнами залишаються низькими. Так, на одного працівника АПК України припадає річна валова додана вартість у 2500 дол. США, що у 8-16 разів менше, ніж у розвинених країнах.

Економічна криза мала негативні наслідки для соціальної сфери, такі як загальне зниження реальної заробітної плати, затримки в її виплаті, низький розмір державних пенсій, зростання безробіття, знищення інфляцією заощаджень населення та ін. Згідно «Доповіді про розвиток людини за 2001 р.» підготовленою програмою розвитку ООН, Україна за індексом людського розвитку, який враховує стан здоров'я, рівень освіти та реальну купівельну спроможність населення, посіла 74 місце з 220 країн світу. У 2002 р. за рівнем середньорічних доходів на душу населення – 379 євро – Україна, за даними ООН, опустилася на передостаннє місце в Європі, випереджаючи тільки Молдову. Як наслідок, станом на 1 липня 2002 р. понад 7 млн. осіб працездатного населення постійно працювали за межами України. Становище наших співвітчизників за кордоном ускладнюється тим, що більшість їх перебуває там у статусі нелегальних мігрантів, які є найбільш дискримінованою та незахищеною категорією іноземців.

Багаторічна економічна криза негативно впливає на демографічну ситуацію в країні. У 1992 р. населення України складало більше 52 млн. осіб, а нині – близько 45 млн. осіб.

Після проголошення незалежності одним із головних напрямків діяльності держави було проголошене відродження національної культури. Разом з тим, у 1990 – х рр. характерною рисою культурного життя в Україні була його надмірна ідеологізація, обумовлена, насамперед, протистоянням «україномовної» і «російськомовної» груп населення. Особливої гостроти набуло питання про національно – мовний статус республіки, оскільки органи самоврядування ряду регіонів (у першу чергу Криму і Донбасу) прийняли рішення про використання російської мови поряд з українською у державному управлінні й освіті. Закон «Про засади державної мовної політики» № 5029-VI прийнятий Верховною Радою України 5 червня 2012 року і спрямований на легалізацію подібних ініціатив зустрів неоднозначну реакцію українського суспільства. Значною мірою російськомовне населення сходу і півдня України зустріло його схвально, водночас традиційно україномовні західні регіони сприйняли, як зраду національних інтересів. У той же час держава в умовах

гострої економічної кризи різко зменшила інвестиції в сферу культури, в результаті чого ринковий попит на межі XX – XXI ст. майже витіснив україномовну художню літературу і кіно – відеопродукцію з масового вжитку.

Таким чином, підбиваючи підсумки ми можемо констатувати: незалежність України є закономірним наслідком багатовікової історії нашого народу. Разом з тим, слід відзначити, що в серпні 1991 р. Україна здобула свою незалежність завдяки винятково сприятливому збігу внутрішніх та зовнішніх обставин. Після поразки ДКНС в українському суспільстві відбувся сплеск відцентрових настроїв. Синтез антикомуністичної і національно – визвольної революцій в Україні було підтримано широкими народними масами, які сподівалися на швидке покращення свого становища в самостійній Україні. Однак ейфорія сподівань на миттєве і кардинальне розв'язання суспільно-економічних проблем тривала недовго. Демонтаж радянського суспільно – політичного ладу, економічної системи та ідеології перетворився на тривалий і досить болісний процес, під час якого Україна зазнала значних людських і матеріальних втрат. Протягом наступних двадцяти двох років українське суспільство переконалося у необхідності згуртування своєї політичної еліти і об'єднання соціуму навколо консолідуючої загальнонаціональної ідеї. Громадяни України мають усвідомити, що ніхто в світі не допоможе їм подолати кризові явища, якщо кожен не буде працювати в єдиному напрямі – піднесенні добробуту власної держави.

1025-РІЧЧЯ ХРЕЩЕННЯ РУСИ

2013 р. відзначився видатною подією в історії Православної Церкви України – 1025 річницею хрещення Київської Русі, в результаті якого замість язичницьких вірувань у східнослов'янській державі був запроваджений християнський монотеїзм, а після церковного розколу 1054 р. розповсюдилося й міцно закріпилося православ'я.

Лектору варто згадати найважливіші сторінки історії хрещення Київської Русі. Офіційною датою хрещення прийнято вважати 988 р., оскільки саме вона вказана у давньоруському літописі „Повість временних літ”. Між

тим, з християнським вченням Русь була знайома задовго до цього. Вже на початку X ст. до християнства перейшли окремі дружинники князя Ігоря та київські послы. За часів княжіння Ігоря для варязьких купців-християн у Києві була побудована перша на Русі християнська культова споруда – церква Святого Іллі. Найвідомішою ж християнкою Київської Русі була легендарна княгиня Ольга.

Статус офіційної державної релігії християнство отримало завдяки князю Володимирі Великому (978-1015). Важливою особливістю нашої історії є те, що на відміну від усіх інших європейських народів, тільки „русичі” отримали та реалізували можливість вибору релігії.

Вирішальну роль у затвердженні нового віросповідання зіграла Візантія – найбільша християнська держава того часу, з якою Русь мала давні політичні, економічні та культурні зв'язки. За літописом, остаточним аргументом на користь християнства став для київського князя та його послів зовнішній антураж відправлення християнського культу у візантійських храмах: „І прийшли ми в Грецьку землю, і ввели нас туди, де служать вони богу своєму, і не знали – чи то на небі, чи то на землі ми; бо немає на землі такого видовища і красоти такої, і не знаємо, як і розповісти про це... і служба їх краще ніж в усіх інших країнах. Не в змозі ми забути красоти цієї ... і не можемо вже тут перебувати в язичництві.”

Соціальна сутність та величезне історичне значення хрещення Київської Русі зрозумілі і не викликають сумнівів. Перш за все, воно сприяло зміцненню верховної княжої влади, сприяло формуванню міцного ідеологічного підґрунтя монархії за принципом „ти поставлений від Бога на страту злим, а добрим на помилування”.

Християнство сприяло більш міцному територіальному згуртуванню багатоплемінної Русі під егідою єдиної релігії, поступовому нівелюванню етнічних відмінностей, своєрідній соціальній, культурній, побутовій уніфікації племен, що значно спрощувало керування державою.

Важливим результатом хрещення слід вважати й значне посилення авторитету Київської Русі на міжнародній арені. Зміцнилися економічні

зв'язки із Чехією, Польщею, Угорщиною, Францією, були встановлені дипломатичні відносини з Англією і Шотландією, різко посилювався вплив Русі на Скандинавію, почалося масове переселення варягів, норвезькі королі майже постійно жили у „стольному граді” та приймали участь у військових походах київських князів. Наприкінці X – на початку XI ст. у Києві перебувало посольство папи Римського, а руське посольство відвідало Рим.

Прийняття християнства сприяло поширенню писемності серед руського населення. У великих містах виникли перші школи, в яких викладали священики.

Зближення Київської Русі із європейськими державами збагатило давньоруську культуру. З'явився новий вид мистецтва – живопис (іконопис); почалося масове будівництво християнських храмів і церков за візантійським зразком, перші з яких, згідно наказу князя Володимира, будували на місцях колишніх язичницьких капищ; розвивалися література (як перекладна грецька, так і оригінальна руська), художні ремесла.

На Русі з'явилася ціла плеяда церковних ієрархів, яких можна вважати першими давньоруськими просвітителами: Митрополит Іларіон, ігумен Печерського Київського монастиря Феодосій, Нестор-літописець. Талановиті проповідники і письменники, вони всіляко сприяли розповсюдженню християнського вчення, популяризували ідеї благочестя, смирення, релігійної покори.

Надалі слід звернутися до сучасного стану українського православ'я. За часів радянської влади Православна Церква опинилася у напівлегальному стані. Її відродження почалося тільки наприкінці 80-х рр. XX ст. в умовах демократизації суспільно-політичного життя, повернення пріоритетних громадянських прав і свобод, зокрема, свободи совісті. Відповідно до неї, були скасовані всі заборони на релігійне життя, почалися реставрація та відновлення функціонування старих храмів, побудова нових культових споруд, збільшився набір до православних духовних навчальних закладів.

У церковному житті в Україні перших років незалежності були міжцерковні конфлікти, що, як правило, мали два епіцентри: протистояння по

лінії православні – греко-католики та внутрішня боротьба в рамках православ'я. Причиною міжцерковних зіткнень найчастіше були суперечки за культові приміщення, майно, поділ сфер впливу, боротьба за лідерство тощо.

Складні процеси у церковному житті України призвели до співіснування трьох окремих гілок Православної Церкви: Української Православної церкви Московського патріархату, Української Православної церкви Київського патріархату, Української автокефальної Православної церкви.

Святкування 1025 річчя хрещення Русі стало визначною подією у духовному житті країни. У святкових заходах, які відбулися у Києві 26 – 28 липня, взяли участь Предстоятелі 9 з 15 православних помісних церков, представники інших Православних Церков. Також до Києва прибули президенти Молдови, Сербії та Російської Федерації.

Заходи з нагоди хрещення Русі, що проходили на найвищому державному рівні, включали зокрема проведення Міжнародної наукової конференції «Володимир Святий і хрещення Русі»; відкриття виставки «Велике і величне»; урочисте засідання в Національному палаці мистецтв «Україна»; низку урочистих молебнів, святкових літургій. До України з Греції було доставлено хрест святого апостола Андрія Первозванного.

У своєму виступі з нагоди 1025-річчя хрещення Київської Русі Президент України Віктор Янукович зазначив: «...Прийняття християнства як державної релігії було доленосним історичним актом, який вивів Київську Русь на новий цивілізаційний рівень, визначив її місце у колі християнських держав, дав могутній поштовх для розвитку нової якості та змісту культури, політичних і громадських інститутів...

Ми повинні бути свідомі того, що є спадкоємцями видатної традиції, яку започаткував один із європейських цивілізаційних форпостів - Київська Русь. Вона продемонструвала усьому тогочасному світові високі зразки духовності, правового мислення, самоорганізації громад і державної політики.

Історія свідчить, що жорстко страждає той, хто не прагне зберігати єдність віри, народу, держави».

НТУ «ХП»: ТРАДИЦІЇ І СУЧАСНІСТЬ

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. головною складовою розбудови української держави стала модернізація вітчизняної системи освіти, зокрема її активна інтеграція до загальноєвропейського освітнього простору. Ще на початку 2000-х рр. в Україні було розгорнуто масштабний експеримент по запровадженню окремих елементів Болонського процесу. У 2008 р. Міністерство освіти і науки України здійснило важливий крок у напрямку реформування вітчизняної системи освіти. Вперше в історії України відбулася вступна кампанія до вищих навчальних закладів за результатами незалежного тестування. Таким чином, здійснення зовнішнього незалежного оцінювання стало першим кроком на шляху створення ефективної системи проведення вступних іспитів до вищих навчальних закладів.

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу у сучасному світі, інформаційна революція, що супроводжує становлення постіндустріального суспільства ставить нові вимоги перед майбутнім фахівцем. Передусім – це прагнення до пізнання оточуючого світу, реалістична оцінка рівня своїх знань і можливостей, психологічна мобільність і адаптивність, готовність брати участь у професійній конкуренції, відповідальність, здатність до самоосвіти, творчість, громадянська активність.

Одним з флагманів вітчизняної освіти і науки, які можуть дозволити собі підготовку спеціалістів саме такого рівня є Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». ХПІ є одним з найстаріших технічних вищих навчальних закладів в Україні. Він був відкритий у 1885 р. Це був другий вищий навчальний заклад такого профілю в Російській імперії після Петербурзького практичного технологічного інституту. Спочатку він мав назву Харківський практичний технологічний інститут (з 1898 р. – Харківський технологічний інститут). Першим ректором інституту став видатний вчений у галузі механіки і опору матеріалів В.Л. Кірпічов. У 1929 р. вуз отримав назву Харківський політехнічний інститут. 1994 року ХПІ було перейменовано в Харківський державний

політехнічний університет. У 2000 році йому було присвоєно статус національного. Одночасно він отримав сучасну назву – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».

Історія ХПІ є невід'ємною частиною науково-технічної, інтелектуальної та культурної історії України. З Харківською політехнікою пов'язані імена лауреата Нобелівської премії Л.Д.Ландау, всесвітньо відомих вчених - академіків Н.Н. Бекетова, П.П. Буднікова, А.К. Вальтера, А.М. Ляпунова, С.П. Тимошенко, М.Д. Пильчикова, К.Д. Синельникова, В.А. Стеклова, Е.І. Орлова, Г.Ф. Проскури, І.І.Стрелкова, В.М.Хрущова, С.С. Уразовського, А.П. Філіпова, В.І. Атрощенко, А.С. Бережного, А.М. Підгорного, почесних докторів Д.І. Менделєєва і М.Є. Жуковського.

З університетом пов'язано зародження української технічної науки у галузях механіки, теорії міцності, прикладної хімії, авіації, ядерної фізики та кріогеніки, електро- та теплоенергетики, тракторобудування тепловозобудування тощо. НТУ «ХПІ» сьогодні є одним з провідних науково-навчальних комплексів системи вищої освіти України. Єдність освітньої і наукової діяльності забезпечила НТУ «ХПІ» вагомі досягнення в підготовці інженерних кадрів та наукових дослідженнях протягом всієї 128-річної історії, високий рейтинг і провідні позиції серед вищих навчальних закладів України та широку популярність у світі. Тут склалися і плідно працюють відомі в Україні і далеко за її межами 40 наукових шкіл. З 1999 по 2013 рік науковці університету одержали 12 Державних премій України в галузі науки і техніки, 2 премії НАН України ім. С. О. Лебедева та ім. В.Є.Лашкарьова, 19 премій та грантів Президента України для молодих вчених, 67 стипендій Кабінету Міністрів України для молодих учених, захистили 148 докторських та 703 кандидатські дисертації. І сьогодні в університеті працюють 1787 науково-педагогічних працівників, в тому числі 222 доктори та 938 кандидатів наук, а також 768 працівників науково-дослідних підрозділів науково - дослідної частини, серед яких 83 доктори та 129 кандидатів наук; 25 Заслужених діячів науки і техніки та Заслужених працівників освіти, 33 лауреати Державних премій України, 31 дійсний член НАН та галузевих Академій наук України. За

останні роки отримано 787 патентів на винаходи та корисні моделі; університет брав активну участь в 535 виставках-ярмарках. А загальний об'єм фінансування збільшився у 8,5 разів: з 2938 тис. грн. у 1999 році до 25102 тис. грн. у 2012-му. Науковий потенціал вузу сьогодні визначають також науково-дослідні інститути «Молнія» та «Іоносфера». Унікальні експериментальні бази цих інститутів і науково-дослідний комплекс з вивчення газодинамічних та теплофізичних процесів в турбомашинах при кафедрі турбінобудування постановами Кабінету Міністрів України віднесені до таких, що становлять Національне надбання Держави. Спільною Постановою Міносвіти і НАН України на базі НТУ "ХПІ" створено Північно-Східний регіональний центр науково-освітньої комп'ютерної мережі України (URAN). Це забезпечує плідну діяльність потужної інформаційної системи університету, до складу якої входять одна з найбільших в Україні корпоративна комп'ютерна мережа (ЛКМ), що поєднує близько 3000 функціональних ЕОМ у 21 корпусі університетського кампусу та 12 гуртожитках і найкрупніший серед ВНЗ країни потужний вузол системи "Інтернет", на базі якої задіяно міську науково-освітню мережу; до її складу входять 20 установ освіти та науки м. Харкова. НТУ "ХПІ" постановою Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України затверджено, як регіональний центр з технічних засобів і нових інформаційних технологій навчання. Прикладні комп'ютерні програми, розроблені фахівцями університету, використовуються при вивченні фундаментальних, професійно-орієнтованих та спеціальних дисциплін. У рейтингу вищих навчальних закладів України за показниками наукометричної бази даних Scopus (Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського) НТУ «ХПІ» посідає 75 місце, а 16 Вісників НТУ «ХПІ» увійшли до міжнародної бази даних Ulrich's Periodicals Directory. Невпинний розвиток університету отримує належну оцінку з боку держави: в 2010 році за високі показники в науковій сфері НТУ «ХПІ» Постановою Кабінету Міністрів України – статус самоврядного (автономного) дослідницького національного університету.

Єдність навчального та науково – дослідницького процесу є важливою ознакою НТУ «ХПІ». Сьогодні в НТУ «ХПІ» навчаються понад 20 тис. студентів, 400 аспірантів, працюють 1700 викладачів та науковців, серед яких 210 докторів наук і професорів та понад 800 кандидатів наук і доцентів. В університеті готуються фахівці з машинобудування, автоматики, електротехніки, електроніки, хімічних технологій, систем управління, високих фізичних та мікропроцесорних технологій, психології, економіки підприємств, бізнесу тощо, всього за 108 спеціальностями. Набуває розвитку дистанційне навчання. Функціонує проблемна лабораторія дистанційної освіти, яка забезпечує загальноукраїнську підготовку викладачів дистанційного навчання як дистанційно, так і тренінгово-очно. Університет є партнером декількох віртуальних університетів. Створено центр і факультет дистанційного навчання. Сьогодні у ВНЗ навчаються більш ніж 2000 іноземних студентів і аспірантів. Щорічно понад 300 співробітників і студентів з НТУ "ХПІ" від'їжджають до зарубіжжя на навчання, для ознайомлення з науковими, учбовими здобутками наших партнерів. Щороку студенти НТУ «ХПІ» виборюють 20–30 призових місць у II турі Всеукраїнських олімпіад, а у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт – 30–50 нагород. НТУ «ХПІ» має сучасну матеріально-технічну базу з розвиненою інфраструктурою, яка дозволяє забезпечити навчально-виховний процес, проведення наукових досліджень та вирішувати соціальні проблеми: забезпечення студентів та викладачів житлом, оздоровлення та лікування співробітників, підвищення майстерності спортсменів. В складі університету діють: Палац студентів з танцювальними та виставочними залами, спортивний комплекс з 2 плавальними басейнами, 2 спортивно-оздоровчих табори (м.Алушта - 300 місць, м.Чугуїв - 200 місць), профілакторій на 100 місць, їдальня на 1700 посадкових місць, корпус в санаторії "Бермінводи" на 57 місць, гуртожитки на 7380 місць, а також 7 житлових будинків.

Національний технічний університет «ХПІ» на сьогодні знаходиться на передових рубежах в підготовці висококваліфікованих фахівців. Про це свідчать результати численних рейтингів останніх років, які визнають за НТУ

«ХПІ» передові позиції в Україні. За даними рейтингу вищих навчальних закладів «Топ-200», складеним у 2011 р. за підсумками 2010р. університет посів високе шосте місце.

Важливим є міжнародне визнання нашого університету, який в останні роки входив до складу 4 міжнародних академічних співтовариств, а також мав двосторонні партнерські угоди з понад 70 іноземними університетами.

Підтвердженням високого статусу університету, його великого значення для нашого міста стало ,зокрема, присвоєння ректору НТУ «ХПІ» Леоніду Леонідовичу ТОВАЖНЯНСЬКОМУ звання «Почесний громадянин міста Харкова».

* * *

Таким чином, навіть короткий огляд історії становлення і розвитку української державності переконує: системоутворюючим елементом заможного, стабільного і конкурентноздатного суспільства може бути лише іноваційна, відкрита для міжнародного співробітництва, науково – дослідницька освітня сфера. І найважливішою її складовою є студент, який наполегливо навчаючись працює на своє майбутнє і майбутнє своєї країни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Виступ Президента на урочистому зібранні з нагоди Дня Незалежності // [Електронний ресурс] /<http://www.president.gov.ua/news/28561.html>
2. Виступ Президента на Урочистій академії з нагоди 1025-річчя хрещення Київської Русі // [Електронний ресурс] /<http://www.president.gov.ua/news/28367.html>
3. Янукович В.: Сьогодні Харків є гордістю країни і зберігає славу Першої столиці України // [Електронний ресурс] /<http://www.city.kharkov.ua/uk/news/viktor-yanukovich-sogodni-harkiv-ye-gordistyu-krayini-i-zberigaye-slavu-pershoyi-20700.html>
4. Табачник Д. Вітання Міністра освіти і науки з Днем Незалежності України 23 серпня 2013 р. // [Електронний ресурс] /<http://www.mon.gov.ua/ua/actually/12356-vitannya-ministra-osviti-i-nauki-z-dnem-nezalegenosti-ukrayini>
5. Грабовський С., Ставроянні С., Шкляр Л. Нариси з історії українського державотворення. – К., 1995
6. Довідник з історії України. – Т. 2–3. – К., 1993,1995.
7. Історія України. – К., 2000.
8. Історія України. – Львів, 1999.
9. Котляр М., Кульчицький С. Довідник з історії України. – К., 1996.
10. Литвин В. Політична арена України: Дійові особи та виконавці. – К., 1994.
11. Малик Я., Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. – Львів, 1995.
12. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Історія розвитку. 1885–2010. / уклад.: В.І.Ніколаєнко, В.В.Кабачек, С.І.Мешкова та ін.: за ред. В.І.Ніколаєнка. – Харків: НТУ «ХПІ», 2010. – 408 с.
13. Новітня історія України. 1900–2000. – К., 2001.
14. Українське державотворення: не витребуваний потенціал: словник-довідник. – К., 1997.

ЗМІСТ

Українська державність: історичні витоки та здобуття незалежності	3
Двадцять два роки незалежності: досягнення та проблеми	10
1025-річчя хрещення Русі.....	24
НТУ «ХП»: традиції і сучасність	28
Рекомендована література.....	32

Методична розробка

УКРАЇНА І НТУ «ХПІ» У ВИМІРАХ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ

Лекція до Дня знань.

Автори: РОМАНОВСЬКИЙ Олександр Георгійович
НІКОЛАЄНКО Віталій Іванович
АРБУЗОВА Світлана Степанівна
ДВОРКІН Ігор Володимирович
МОТЕНКО Ярослав Володимирович
САВЧЕНКО Леонід Петрович

Відповідальний за випуск Ю.Д.Сакара

Підп. до друку	Формат 60x84 1/16.	Папір Сору Paper.	
RISO-друк.	Гарнітура Таймс.	Ум.друк.арк.	Обл.- вид. арк.
Наклад 100 прим.	Замовл. №	Ціна договірна	

Видавничий Центр НТУ «ХПІ»

Свідоцтво про державну реєстрацію № 116 від 10.07.2000 р.
61002, Харків, вул. Фрунзе, 21

Друкарня НТУ «ХПІ», 61002, Харків, вул. Фрунзе, 21

